

Skolerne før 1940

Udgivet af: Lejre Arkiv, Gevninge Bibliotek og Gevninge Bylaug
november 2012

Forord.

Materialet er på grundlag af skolens historie i min artikel ”Gevninge Sogns Historie”, som var i Lethricas april nummer i 2009.

Materialet er redigeret, suppleret og forsynet med fotos.

Gevninge den 10. november 2012

Vivian Møller, Gevninge Bylaug

Forsidebillede: Titelblad til Christian Tobiassens Gevningebog.

Den første skole.

14. juli 1738 skrev præsten for Herslev og Gevninge, Casper Bruun, i Liber Daticus¹ *"Ordentlige Skolehuse er ikke i nogle af disse Sogne, men om der var nogen Skole ville Bønderne given holde deres Børn i Skole"*.

I perioden 1721-27 oprettede Frederik 4. de såkaldte Rytterskoler i landets 12 Rytterdistrikter. Men Gevninge, og i det hel taget egnen omkring Roskilde, var ikke underlagt et Rytterdistrikt og fik ikke nogen skole.

I 1739 kom der en skoleforordning, hvoraf fremgik, at børn fra 5-6 års alderen skulle have kristendomsundervisning og læsning.

Københavns magistrat ejede en del fæstegårde og huse i Gevninge og i 1742 oprettede magistraten en skole på matr. 2, Gevninge Bygade 41.

Den første skoleholder var Johan Henrik Grønbech (født ca. 1708), som boede på skolen sammen med sin kone Maria Simonsdatter (født ca. 1709) og deres ugifte datter Anna Dorthe Grønbech (født ca. 1735).

Johan Henrik Grønbech fik ikke nogen rosende ord af biskop Balle. Nicolai Edinger Balle (1744-1816), se billede, var professor i teologi og hofprædikant og fra 1783 til 1808 biskop over Sjællands stift. Med til embedet hørte visitatspligten, hvor han rejste rundt til stiftets sogne og tilså såvel skoler som kirker.

Balle var kendt som en flittig og mild visitator og nåede stiftet rundt næsten fem gange. I 1789 kom han bl.a. til Gevninge sogn, hvor han nedskrev følgende om skolen i sin visitatsbog: *"I Gievninge Skole læste nogle faa Børn skikkelig i Bog og kunde til nød forstaae noget af Børnelærdommen. Men den største Hob var svag og havde intet Begreb. 6 Bøger blev uddeelte. Skoleholder Grønbech er en gammel udlevet Mand, som ikke forstaar sig paa Underviisning. Skolen er i temmelig Stand"*. Det kan man

jo ikke just sige er pæne ord. Men på det tidspunkt var Grønbech også 81 år. Dengang var der jo ikke noget der hed pensionsalder. Grønbech døde i 1794, hvor han til det sidste underviste. Grønbechs efterfølger var Johan Samuel Vieth, som var født 22. februar 1758 i Sønderup sogn, Sorø amt og søn af præst i Sønderup og Nordrup sogne Evard Christian Vieth. Han blev gift med Ane Pedersdatter født 1766 og datter af gårdmand i Skibby Peder Sørensen.

I 1812 fik Johan Samuel tillige kaldet som kirkesanger af kaptajn Plessen på Lindholm.

Johan Samuel Vieth døde 13. september 1831. Han var dog ikke skolelærer til sin død, idet Andreas Smith blev lærer og kirkesanger 1828.

Andreas Smith var født 7. april 1806 i Sct. Olai sogn i Helsingør og søn af toldbetjent i Helsingør Jens Larsen Smidt og hustru Christiane Mortensdatter. Han blev gift med Marie Lucie Emerentze Bryndum, som var datter af amtspræst og sognepræst i Marvede, Sorø amt, Andreas Bryndum og hustru Anna Elisabeth Aagaard. Ifølge folketællingen 1834 havde de en tjeneste pige. I Gevninge fik de to børn, Andreas Christian og Emilie Wilhelmine. De fik så også to tjenestefolk.

¹ Liber Daticus: præstens kaldsbog, dagbog

Andreas Smith var øjensynlig ikke tilfreds med kårene for en skoleholder. Og de har åbenbart været bedre i Herslev end i Gevninge, idet Andreas søgte stillingen som førstelærer i Herslev skole. I et ansøgningsskema af 1. januar 1841 skriver han:

"Undertegnede ansøger herved om at måtte blive forflyttet til Førstelærer og Kirkesanger i Herslev, hvilket Embede ved Jens Rybergs Død nu er blevet ledigt.

Som Grunde til min Ansøgning vover jeg at anføre, at jeg dimitteret fra Jonstrup Seminarium i 13 Aar har været Skolelærer og Kirkesanger i Gjevninge, hvor jeg, under saare trange Kaar, har bestræbt mig for troligen at opfylde mit Embedes Pligter, og at jeg deri ikke har været uheldig med, haaber jeg, mine Foresatte Hr. Pastor Krog og Domprovst Ridder Bangs vedlagte Attester bevidner.

Ønsket om at forbedre mine Kaar saa jeg uden ængstende Næringssorger kan see mig i Stand til at sørge for mine Børns Opdragelse, har bevæget mig til at indgive denne min underdanigste Ansøgning, som jeg vover at haabe, må blive taget i gunstig Betragtning."

Han fik embedet i Herslev og blev der i 36 år, så det må have været meget bedre at være skolelærer i Herslev end i Gevninge siden han blev der så længe.

Gevninge skole skulle nu finde en ny skolelærer og kirkesanger. Valget faldt på Hans Jacob Jørgensen Hjorth. Han var født 23. juni 1819 og søn af sognepræsten til Nylarsker og Vestermarie på Bornholm Lorents Andreas Hjorth og hustru Rose Ernstine Dörschell. Da Hans Jacob var barn flyttede familien fra Bornholm til Aagerup ved Roskilde, hvor faderen blev præst. Hans Jacob var hjælpelærer i Herslev 1840-41 inden han blev lærer i Gevninge 9. marts 1841. Hans Jacob forblev ungkarl nogle år, hvor han først boede alene med to tjenestefolk og senere kom broderen Christopher til. 1851 giftede han sig med Wilhelmine Marie Demant. Hun var født 1. september 1830 i Tårnby ved København og datter af jordbruger Erik Demant og hustru Marie Elisabeth Ensen. Hun var 1841 sammen med familien flyttet til Gevninge, hvor faderen juni måned havde fået skøde på gården matr. 4, Gevninge Bygade 50, lige skråt overfor skolen. Da Hans Jacob nu havde fået kone i huset, kunne de godt nøjes med en tjenestepige, også selvom der kom børn til, 3 stykker.

Hans Jacob synes åbenbart ikke kårene som skolelærer var så dårlige endda. Han beklagede sig tilsyneladende ikke og forblev skolelærer indtil sin død 6. november 1880, så han holdt ud i 39 år. Siden 1876 havde han dog haft en hjælpelærer, Anders Jensen, som blev hans efterfølger.

Anders Jensen var født i Måløv 21. august 1855 og søn af gårdmand Jens Pedersen og hustru Margrethe Thomasdatter. Som nævnt var han hjælpelærer for sin forgænger og blev lærer fra 1881. Samme år giftede han sig med Inger Marie Tobiassen i Gershøj kirke. Inger Marie var født i Gevninge den 1. januar 1860 og datter af Niels Tobiassen, Dalagergård, matr. 7 af Gevninge og hustru Karen Marie Jensen. 1881 byttede Niels Tobiassen sig til Bovelsgård i Gershøj. Niels Tobiassen var bror til dyrlæge Christian Tobiassen på Dyrlægegården i Gevninge.

Anders Jensen fik ikke mange år som skolelærer idet han døde 27. januar 1889, kun 33 år gammel.

Den næste i rækken af skolelærere var Lars Nielsen, født 28. marts 1860 i Baldersbrønde, Høje Taastrup sogn og søn af smed Niels Larsen og hustru Mette Kirstine Haagensdatter. Han giftede sig samme år han blev lærer, 1881, med Ane Dorthea Hansen, født 10. marts 1860 i Vadsby, Sengeløse sogn og datter af gårdmand Hans Jensen og hustru Ane Sørensdatter.

De fik kun et enkelt barn, Johanne Nielsen, født 4. april 1893.

To skoler.

År 1900 blev skolen på matr. 4c, Gevninge Bygade 15, bygget. Men det var nok også nødvendigt. Antallet af børn i skolealderen var i 1787 43 elever og det var i 1906 steget til 103. Skolen i nr. 15 blev forskole. Lars Nielsen fortsatte på den første skole. Lars Niensens kone, Ane Dorthea, døde 5. august 1903 og Lars Nielsen giftede sig ikke igen.

Skolen i nr. 41. Elever med lærer Lars Nielsen tv. og lærerinde ? th. Ca. 1900-1920

Skolen i nr. 41 med lærerinde ? tv. og lærer Lars Nielsen th. Ca. 1900-1920.

I Forskolen var det lærerinder, der var ansat. Den første lærerinde på skolen man kender til, var Thora Nordvang (død 1911). Hun var født 20. februar 1897 i Arnum, Højrup sogn i Slesvig og datter af gårdejer Johannes Hansen og hustru Mette Marie Hansen. I 1908 giftede hun sig med styrmand i den grønlandske handel Kristen Kristensen Skytte fra Sahl sogn. 1912 fik forskolen ny lærerinde, Hansine Marie Jensen (frk. Jensen). Hun var født 3. februar 1876 i Bybjerg på Orø og datter af gårdejer i Bybjerg Christen Jensen og hustru Else Marie Sørensen. Inden hun kom til Gevninge, havde hun været forskolelærerinde i 5 år i Stensby i Kalvehave sogn.

Fra frk. Jensens tid som lærerinde på forskolen findes en del billeder.

Nok det første billede af eleverne med frk. Jensen. Årstal og personer ukendt.

I folketællingen 1916 kan man se, hvor meget folk tjente og hvor meget de skulle betale i skat. For frk. Jensens vedkommende havde hun en årlig indkomst på 1065 kr, en formue på 200 kr. og hun skulle betale 6,88 kr i statsskat og 17,15 kr. i kommuneskat. For Lars Nielsen var det noget anderledes. Han havde en indtægt på 4175 kr., en formue på 33.500 kr., skulle betale 123,90 kr. i statsskat og 90,99 kr. i kommuneskat.

Opstilling i to rækker, klar til at gå ind i skolen. Årstal og personer ukendt.
Bemærk de åbne marker. Dengang lå der ikke huse på de lige numres side af Bygaden.
I dag ligger husene Gevninge Bygade 22 og 24 overfor skolen.

På de to næste billeder, er der samme opstilling, men hvad foregår der? På begge billeder sidder en pige på huk med en pen lignende ting i hånden. Er det en måde at stille op på eller en leg i frikvarteret?

Nr. 5 fra venstre er Karen Svendsen og nr. 7 fra venstre Jørgen Thomsen, begge Gevninge Overdrev, ca. 1932.

Nr. 7 fra venstre Jørgen Thomsen, Gevninge Overdrev, ca. 1934.

Undervisningen er i gang hos frk. Jensen.

Den tredje skole.

1923 begyndte man at opføre en skolebygning på matr. 40, Gevninge Bygade 17. Skolen i nr. 15 blev herefter lærerbolig. Lars Nielsen fra skolen i nr. 41 blev pensioneret og blev boende der indtil til sin død 5. april 1935.

Han blev afløst af Johannes Rasmussen, som altså flyttede ind i nr. 15. Han var født 14. september 1894 i Fårdrup sogn, Sorø amt og søn af gårdejer Jens Peter Rasmussen og hustru Ellen Kirstine Larsen. Han var meget gymnastikinteressert og havde bl.a. eksamen fra Statens Gymnastikinstitut i 1917. 1917-18 var han lærer ved Langå realskole. Derefter var han 5 år lærer ved Frederiksborg og Bornholms højskoler og blev derefter førstelærer ved Gevninge skole 1. december 1925. Han var desuden medlem af menighedsrådet. Han var i

1922 blevet gift med Clara Steensgaard, født 14. maj 1893 i Thisted og datter af gårdejer Poul Jensen Steensgaard og hustru Karen Marie Henriksen.

Skolen, Gevninge Bygade 17B, opført 1925.

I den nye skole var der plads til både julefester og gymnastik, hvilket følgende billeder viser.

Første række nr. 2 fra venstre er Knud Thomsen, Gevninge Overdrev.

Som nævnt var lærer Rasmussen glad for gymnastik, og det ser da også ud til at være en gymnastik juleafslutning. Desværre er der ikke farver på billedet, så man kan se farverne på hattene.

På næste billede er gymnastikken rykket udenfor. Bemærk det fine dress og skolens egen fane.

4. række nr. 3 fra højre er Jørgen Thomsen, 3. række nr. 3 fra højre hans bror Knud og 2. række nr. 3 fra venstre Karen Svendsen, alle Gevninge Overdrev.

1939 stoppede frk. Jensen som lærerinde og frk. La Cour kom til. Hun var der dog kun til 1940, hvor frk. Anna Teglbjerg tiltrådte. Hun var født 18. maj 1918 i Frue sogn, Roskilde og datter af førstelærer og kirkesanger i Vor Frue skole Anders Christian Teglbjærg og hustru Ingeborg Margrethe Heggelund.

Hen mod slutningen af 1930'erne blev skolerne i både Gevninge og Herslev for små, og man søgte om tilladelse til at bygge en centralskole, som skulle ligge i Trællerup.

Den 9. november 1940 blev skolen indviet og fik navnet Herslev-Gevninge Centralskole.

Skolen i Gevninge overgik nu til at være kommunekontor for Herslev-Gevninge kommune. I et lokale i bygningen blev der i 1942 oprettet bibliotek. Da Herslev-Gevninge kommune i 1970 blev lagt inde under Lejre kommune (den gamle), blev der indrettet Beboerhus i lokalerne ved siden af biblioteket.

Se hæftet om Biblioteket.

Anvendte kilder:

Gevningebogen bind 1. Udgivet 1977 af Gevninge Bylaug.

Folketællinger og kirkebøger fra Statens Arkivers hjemmeside.

Biskop Balles Visitatsindberetninger 1783-1793. Selskabet for udgivelse af kilder til Dansk historie. Kbh. 2002.

Liber Daticus for Herslev-Gevninge pastorat. Rigsarkivet i København.

Foto side 4, 5, 6 og 8: Lejre arkiv.

Foto side 5,6, 7, 8 og 9: Privat eje.